

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สาระสำคัญที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้สารสนเทศในการกำหนดกรอบแนวคิดและนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 มโนทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 2 มโนทัศน์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

ตอนที่ 3 บทบาทของสถาบันราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่น

ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภารกิจและบทบาทของสถาบัน
อุดมศึกษา

ตอนที่ 1 มโนทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

แนวคิดในการพัฒนาชุมชนนั้น มีคำอยู่หลายคำที่มีผู้นำมาใช้อย่างแพร่หลาย เมื่อพูดถึงเรื่องของการพัฒนา เช่น การพัฒนาชุมชน (community development) การพัฒนาท้องถิ่น (local development) และการพัฒนาชนบท (rural development) แต่โดยเจตนาแล้วต่างก็มีความหมายและหลักอย่างเดียวกันในการที่จะพัฒนาชุมชนชนบทให้ดีขึ้น (สุวิทย์ ยิงวรพันธุ์, 2521) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “การพัฒนาท้องถิ่น” ซึ่งหมายถึง สถานที่อันเป็นเขตพื้นที่ให้บริการของสถาบันราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งได้แก่ พื้นที่ที่สถาบันราชภัฏตั้งอยู่ คือ พื้นที่ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียงอีก 1 จังหวัด คือ พื้นที่ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.1.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีกำเนิดมานานควบคู่กับการเกิดของชุมชนหรือการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม แม้ในประเทศไทยก็มีหลักฐานยืนยันว่าได้มีการพัฒนาชุมชนกันมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2521)

สังคมประเทศที่กำลังพัฒนานั้น (development countries) มีความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดความเจริญก้าวหน้าในประเทศของตนให้ทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ จึงได้วางโครงการพัฒนาชุมชนขึ้น แม้ว่าขนาด ลักษณะจะต่างกันไปบ้าง ชื่อก็อาจจะไม่ได้เรียกชื่ออย่างเดียวกัน เช่น การพัฒนา

ท้องถิ่น การบูรณะชนบท (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2531) แต่วัตถุประสงค์ของโครงการก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ มุ่งไปที่ชุมชนเล็ก ๆ ในชนบท (rural community) ซึ่งเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ เพื่อมุ่งที่จะยกระดับการครองชีพให้สูงขึ้น จัดชุมชนให้เป็นที่น่าอยู่อาศัยสะดวกสบายตามควรแก่สภาพ และเมื่อชุมชนเล็ก ๆ มีการพัฒนาขึ้นแล้วผลกระทบรวมก็จะทำให้ประเทศพัฒนาไปด้วย

การพัฒนาชุมชน (community development) ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า “พัฒนา” และ “ชุมชน” ดังนั้น จึงควรพิจารณาคำทั้งสองคำนี้เสียก่อน เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำว่า “การพัฒนาชุมชน” ดีขึ้น

“การพัฒนา” (development) หมายถึง การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (change for the better) ส่วน “ชุมชน” (community) หมายถึง กลุ่มคนที่มีความคิดไปในทางเดียวกันและสามารถรวมกำลังกันดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2527)

เมื่อนำคำทั้ง 2 มารวมกันเป็น “พัฒนาชุมชน” ก็หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือเจริญขึ้นทุก ๆ ด้าน นั่นคือ จะต้องพัฒนาคน กลุ่มชน สิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุหรือสาธารณสมบัติ และพัฒนาภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปด้วยกัน

Biddle (1950 อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนจิตรา, 2523) กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนว่าเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในทางสังคมซึ่งทำให้มนุษย์เราสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้นและรู้จักควบคุมความขัดแย้งต่าง ๆ หรือรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และปรับปรุงสภาพของสังคมให้เข้ากับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Wileden (1961 อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนจิตรา, 2523) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการปรับปรุงทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรทางกายภาพของชุมชนและเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชนตกลงร่วมกันแล้ว

Dunham (1958) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เป็นการร่วมกำลังเพื่อดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและสามารถดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนต้องการ การทำงานพัฒนาชุมชนนั้น ในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกันของราษฎรในชุมชนนั้นในการช่วยตนเองและร่วมมือกันดำเนินงาน ซึ่งมักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่นด้วย

นักการศึกษาไทยได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ คือ สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้นด้วยความร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชน โดยวิธีการปรึกษาหารือกัน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2525; พัทธ์ สัจจางค์, 2525; ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2527; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2531) ส่วน นิรุฒ ไชยกุล (2522) และ กรมการพัฒนาชุมชน (2527) ได้กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนว่า เป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล

ยุวัฒน์ วุฒิเมธิ (2525) ได้แยกความหมายของการพัฒนาชุมชนออกเป็น 2 ด้าน คือ การพัฒนาชุมชนในความหมายของงานและความหมายของหลักและวิธีการทำงาน โดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1.การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “งาน” ก็คือ การกระทำให้เกิดสิ่งของต่าง ๆ หมายความว่า การกระทำใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้และสังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ เขื่อนฝาย สร้างโรงเรียน สถานือนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชนจนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้น โดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการหรือไม่

2.การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “หลักและวิธีการทำงาน” หมายถึง การที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้าง “งาน” หรือสิ่งของ ถาวรวัตถุและองค์กรต่าง ๆ ของประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นในความหมายนี้ การพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะเป็นงานที่เป็นความคิดริเริ่มของประชาชน กระทำโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยมีได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้น ๆ เป็นสำคัญ

จากคำนิยามความหมายของการพัฒนาชุมชนดังกล่าว พอจะสรุปรวมและแยกพิจารณาออกเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2525)

1.การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธี หมายถึง การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ มีขั้นตอนจากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยยึดมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเป็นหลักเกณฑ์ เช่น สถานการณ์แต่เดิมเคยมีบุคคลเพียงคนเดียวหรือสองคนเป็นผู้ตัดสินใจหรือตกลงใจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประชาชนทั้งหมด ครั้นแล้วเปลี่ยนมาเป็นสถานการณ์ที่มีบุคคลหลายคนเป็นผู้ตัดสินใจหรือตกลงใจดำเนินการเพื่อประโยชน์ของเขาเอง จะเห็นได้ว่า จากขั้นตอนของการร่วมมือด้วยน้อยคนมาสู่สถานการณ์ร่วมมือกันมากขึ้น หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือ จากสถานการณ์ซึ่งมีการระดมพลังกำลังทรัพยากรและผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจากภายนอกท้องถิ่นเปลี่ยนเป็นประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการเอง โดยให้ทรัพยากรและกำลังคนจากท้องถิ่นนั้น จะเห็นว่ากรรมวิธีการพัฒนาชุมชนจึงเป็นกรรมวิธีที่มีแบบแผนและมีระบบที่จะช่วยให้บรรลุถึงความเชื่อมั่นและความศรัทธา เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน (community participation) ให้มากที่สุดตามความจำเป็นก่อนหลัง และตามแนวการปกครองแบบประชาธิปไตย

2.การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (method) ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (mean to an end) อย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะตามที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่วนวิธีการอื่น เช่น การเปลี่ยนแปลงโดยกฎข้อบังคับทางการเงิน เช่น การให้รางวัล หรือโดยการให้การศึกษาอันอาจจะเป็นเพียงวิธีการที่จะช่วยวิธีการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินไปตามกรรมวิธี (process) เป็นขั้น ๆ ซึ่งทำให้ผู้มีเจตจำนงใช้วิธีการนี้ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลกลาง เอกชนหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถบริหารดำเนินงานต่อไปจนสำเร็จตามกรรมวิธีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นพิเศษ เช่น การพัฒนาชุมชนในประเทศไทยก็เป็นวิธีการอันหนึ่งของรัฐที่จะขจัดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐและประชาชนต่อประชาชน ตลอดจนการส่งเสริมการครองชีพของชาชนบท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และมาตรการของผู้ที่จะวินิจฉัยในการดำเนินงาน ดังนั้น ในเรื่องนี้จะหมายถึงวิธีการนำไปสู่จุดหมายปลายทาง

3.การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ การดำเนินงานนี้จึงเริ่มต้นด้วยการวางระเบียบแบบแผนและรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งระบุถึงกิจกรรม (activities) หากมีการดำเนินงานตามระเบียบการหรือรายละเอียดไว้แล้วก็ถือว่ากิจกรรมต่าง ๆ นั้นได้ทำสำเร็จไปด้วย หากโครงการจัดทำเป็นพิธีการมาก เช่น โครงการ 5 ปี จุดมุ่งเลี้ยงที่สำคัญก็คือ พึ่งเลี้ยงอยู่ที่โครงการยิ่งกว่าที่จะพิจารณาว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับประชาชนซึ่งเป็นตัวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น

โครงการพัฒนาชุมชนจะปรากฏออกมาในรูปกิจกรรมในลักษณะพิเศษของงาน เช่น โครงการสังคมสงเคราะห์ โครงการอนามัย โครงการพัฒนาการกิจกรรมสตรี เด็กและเยาวชน เป็นต้น ในแนวความคิดนี้จะมุ่งพิจารณาการพัฒนาชุมชนหนักไปในทางกิจกรรมเป็นเรื่อง ๆ ไป

4.การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการ (movement) ในแนวความคิดนี้ ถือว่า การพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่เกิดขึ้นแก่ประชาชน กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวทางจิตใจในทางนิยมชมชื่น หรือในทางตรงข้ามกันคือไม่เห็นด้วยก็ได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นมุ่งที่การพัฒนาคน เพื่อประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะมุ่งพัฒนาเฉพาะด้านวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว และการพัฒนาควรเป็นไปอย่างเบรระบบแบบแผน โดยอาศัยระยะเวลาและกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ให้ความรู้สึกทางจิตใจ เพื่อให้ใช้ความสามารถของประชาชนเกิดความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐบาลและเอกชนอันยังประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและสังคมร่วมกัน

1.1.2 จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลัก เพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรตลอดไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2531)

1. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนจากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ล้าสมัยให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และมีความคิดก้าวหน้าต่อไป

2. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่ของการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชน รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน

3. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการทำกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชนและต่อประเทศชาติในที่สุด

4. มุ่งที่จะให้ประชาชนช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเองได้

1.3.1 ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน

นิรุติ ไชยกุล (2521) ได้กล่าวถึงปรัชญาในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

- 1.บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงประสงค์ที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและอย่างบุคคลมีเกียรติในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ปุถุชนผู้หนึ่ง
- 2.บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ และสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ
- 3.บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ประพฤติปฏิบัติ และพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้
- 4.มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำและความคิดใหม่ ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้ ถ้าพลังที่ซ่อนเร้นนี้ได้รับการพัฒนา
- 5.การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชนและรัฐ

สรุปได้ว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาใน แต่ละบุคคลอันเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส และการพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลถ้ามองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคล แต่ละบุคคลให้มีความสามารถและทัศนคติที่ถูกต้อง

1.3.2 หลักการพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประชาชนในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จำเป็นต้องอาศัยหลักการพัฒนาชุมชนที่ผ่านการทดลองปฏิบัติในหลายแห่งของหลายประเทศมาแล้ว ซึ่งหลักการพัฒนาชุมชนพอจะกล่าวได้โดยย่อ 22 ประการ ดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2531)

- 1.ทำการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน
- 2.ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
- 3.การทำงานต้องค่อยเป็นค่อยไป
- 4.ให้ความสำคัญต่อความสนใจและความต้องการของประชาชน

5. ใช้วิธีดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย
6. การดำเนินงานต้องยืดหยุ่นได้
7. ทำการพัฒนาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม
8. ทำงานพัฒนากับผู้นำท้องถิ่น
9. ทำงานพัฒนากับองค์กรหรือสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน
10. ใช้เจ้าหน้าที่วิชาการเฉพาะสาขา
11. ทำงานกับทุกคนในครอบครัว
12. การดำเนินงานควรกว้างขวางและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
13. ทำงานพัฒนากับชนทุกชั้นของสังคม
14. การพัฒนาต้องสอดคล้องกับนโยบายของชาติ
15. ทำงานพัฒนาโดยเข้าถึงตัวประชาชน
16. ทำงานพัฒนาตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน
17. กิจกรรมพัฒนาควรเริ่มจากกิจกรรมพัฒนาที่ง่ายไปหายาก
18. ทำงานพัฒนาด้วยความประหยัด
19. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นหรือองค์กรทั้งในและนอกชุมชน
20. ทำงานพัฒนาโดยผ่านกลุ่ม
21. มีการประเมินผลตลอดเวลา
22. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

กรมการพัฒนาชุมชน (2530) กระทรวงมหาดไทย ได้วางหลักการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานยึดเป็นหลักในการพัฒนาไว้ 10 ประการ คือ

1. พัฒนาชุมชนทุก ๆ ด้านไปพร้อมกัน
2. ยึดประชาชนเป็นหลักในการพัฒนา
3. การดำเนินงานต้องค่อยเป็นค่อยไป
4. ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก
5. ต้องพยายามใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด
6. ต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน
7. ต้องใช้หลักการประสานงาน
8. เริ่มต้นกับกลุ่มผู้นำก่อน
9. การดำเนินงานต้องสอดคล้องกับนโยบายของชาติ
10. ปลุกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้กับประชาชน

เช่นเดียวกับ เสถียร เหลืองอร่าม (2518 อ้างถึงใน สุเทพ เชาวลิท, 2524) ได้กล่าวถึงหลักของการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้ คือ

1. ต้องรู้จักท้องถิ่นเป็นอย่างดีที่สุด เช่น ชนบทธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมความเป็นอยู่ในทุก ๆ ด้านของประชาชนโดยใช้หลักทางสังคมวิทยา (sociological approach)
2. ต้องกระตุ้นเตือนให้ประชาชนเกิดความปรารถนา และมีความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อประโยชน์ของตนเอง และส่วนรวมตามวิถีทางประชาธิปไตย
3. ให้ความช่วยเหลือทางความรู้เพื่อให้ประชาชนที่มีความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาท้องถิ่น
4. ต้องให้บุคคลและชุมชนเล็งเห็นและรับรองว่าคนแต่ละคนสามารถช่วยเหลือตนเองได้และแก้ปัญหาของตนเองได้ โดยไม่คำนึงถึงภาวะทางเศรษฐกิจสังคมที่มีอยู่นั้นว่าเป็นอย่างไร
5. อย่าขอให้ประชาชนกระทำการใดที่เขากลัวว่าจะทำให้ฐานะความมั่นคงของเขาถูกคุกคาม
6. จะต้องมุ่งให้มีโครงการที่มีลักษณะสร้างและประสานงานกันได้
7. ในการดำเนินงานสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้คำนึงถึงกำลังทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งตัวบุคคลของชุมชนนั้น ๆ ไม่คำนึงถึงโครงการที่เล็งผลเลิศจนเกินไป
8. ให้น้ำหนักในเรื่องความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นทุก ๆ ฝ่าย เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งหมดได้
9. ต้องเริ่มต้นจากจุดที่ประชาชนเห็นว่าเป็นความต้องการของสังคมและชุมชนนั้นด้วย
10. ช่วยหาวิธีการวางโครงการช่วยตนเอง และจัดหาวิธีการที่ช่วยให้มีการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อมุ่งเพิ่มผลิตผลทุก ๆ ด้านให้แก่ชุมชน
11. จัดให้มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการส่งเสริมและอุปกรณ์สำหรับโครงการการศึกษาที่จำเป็นของเด็ก ๆ ในชุมชนนั้น ๆ และจัดหา สร้างนันทนาการยามว่างให้แก่ชุมชน สำหรับผู้ใหญ่ก็เช่นเดียวกัน
12. ต้องให้ประชาชนหรือชุมชนเข้าใจที่มาและประโยชน์ของการบริการทางด้านเทคนิคต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน
13. ชุมชนจากภายนอกจะต้องแสดงให้เห็นแต่ต้นว่ามีความปรารถนาอันแท้จริงที่จะให้ชุมชนภายในเข้ามีส่วนร่วมโครงการอย่างเต็มที่ ซึ่งชุมชนภายนอกต้องการจะให้เป็นการกระตุ้นชุมชนภายในให้ช่วยตัวเองและในที่สุดก็จะโอนความรับผิดชอบทั้งหมดให้
14. ต้องให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผู้รับต้องยอมรับบทบาทของผู้ช่วยเหลือด้วยความเข้าใจในเจตนาดี หากทั้งสองฝ่ายไม่เข้าใจกันการดำเนินงานย่อมเป็นไปไม่ได้

15. ควรใช้สถาบันที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แทนที่จะสร้างหรือคิดตั้งใหม่เสมอไป ข้อนี้มีความสำคัญมากสำหรับประเทศชาติหรือชุมชนที่ด้อยพัฒนาที่มีกำลังปัจจัยอันจำกัด

16. รัฐบาลสามารถช่วยในเรื่องการพัฒนาชุมชนได้มาก ทั้งนี้โดยวิธีการจัดวางโครงการทั้งทางกฎหมาย ทางการบริหาร หรือช่วยเหลือทางการเงินตามความเหมาะสม พร้อมทั้งจัดผู้นำที่ดีให้ด้วย

17. การดำเนินงานจะสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ถ้าได้รับความเข้าใจและสนับสนุนจากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งรับผิดชอบและมีอำนาจทุกระดับ

18. การพัฒนาชุมชนจะขยายตัวอย่างไร่ย่อมขึ้นอยู่กับ การเข้ามามีส่วนร่วมและความคิดริเริ่มของประชาชนที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน

19. การที่จะดูว่าการพัฒนาชุมชนจะได้ผลหรือไม่ เพียงไร แค่นั้นนั้น ให้ดูที่ท่าทางของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปว่ามีมากน้อยเพียงไร ในวิถีดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่เห็นได้นั้น คือผลของการพัฒนาชุมชน

สรุปแล้ว หลักการพัฒนาชุมชนดังกล่าวข้างต้น ต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนเป็นสำคัญ กล่าวคือ มุ่งสร้างเสริมความเจริญทั้งในทางวัตถุและจิตใจให้แก่ประชาชนโดยมุ่งหวังเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทุก ๆ ทาง ซึ่งการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ต้องอาศัยการระดมเอาทรัพยากรทั้งหมดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชุมชนของตนเอง ตลอดจนการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และวิธีการปฏิบัติดั้งเดิมเพื่อที่จะนำเอาความรู้ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ไปแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเองได้ในที่สุด

ตอนที่ 2 มโนทัศน์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

2.1 ปรัชญาการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาชั้นอุดมศึกษานั้นเป็นการศึกษาระดับที่รับผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือการศึกษาชั้นสูง ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งปรัชญาการศึกษาชั้นอุดมศึกษาในประเทศไทยเริ่มเมื่อยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมีจุดมุ่งหมายและหน้าที่ให้การศึกษเพื่อการทำงานในวิชาชีพ โดยเฉพาะการสอนวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการด้านกำลังคนของภาครัฐบาล ยุคที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง มีสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งที่มีจุดมุ่งหมายและหน้าที่แตกต่างไปจากการผลิตบัณฑิตไปเป็นข้าราชการ และสถาบันอุดมศึกษาเริ่มมีการเคลื่อนไหวในการ

ปรับปรุงจุดมุ่งหมายและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาหลังปี พ.ศ. 2500 โดยกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาชั้นอุดมศึกษาของประเทศทางตะวันตกมากขึ้น (ลีปพนธ์ เกตุทัต, 2513; 2514 อ้างถึงใน ชัชจรียา ไบลี, 2537) ปรัชญาการศึกษาชั้นอุดมศึกษาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยเช่นเดียวกับในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ เน้นการสอนวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการทางด้านกำลังคนและสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจ เพื่อมุ่งถึงความก้าวหน้าทางการเรียนและวิชาการ ด้านการค้นคว้าและแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อการถ่ายทอดวัฒนธรรม และปลูกฝังการเป็นพลเมืองดี ส่วนการศึกษาชั้นอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกามีลักษณะเด่นในเรื่องการให้บริการการศึกษาต่อสังคมและชุมชน มีความมุ่งหมายเพื่อบุกเบิก แสวงหา บำรุงรักษาและถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและเพื่อทำนุบำรุงวัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ จุดมุ่งหมายหรือปรัชญาการศึกษาชั้นอุดมศึกษาไทยยังมุ่งสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการให้กับเยาวชนที่ได้รับการเลือกสรรแล้ว และปลูกฝังให้นักศึกษามีสมรรถภาพวิชาชีพเพื่อรับใช้สังคม ซึ่งวิจิตร ครีส์อาน (2514 อ้างถึงใน ชัชจรียา ไบลี, 2537) ได้สรุปไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา คือ การสร้างสรรค์และจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ของสังคมและมนุษยชาติโดยเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นคนควบคู่กันไปกับการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน ทั้งนี้เพื่อให้สังคมได้มีบัณฑิตที่เป็นศึกษิต (educated man)

สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาชั้นอุดมศึกษา หมายถึง จุดมุ่งหมายและหน้าที่ของสถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษาในการให้บริการทางการศึกษาและผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเพื่อสนองความต้องการของสังคมให้เต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้ถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ

2.2 จุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา

การอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูงสุดในระบบการศึกษา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยนั้นถือได้ว่าเป็นแหล่งวิทยาการชั้นสูง (พัณณ์ น้อยแสงสี, 2537) เป็นแหล่งชุมนุมของผู้รู้ ซึ่งค้นคว้าหาความรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และนำเสนอความรู้ที่ค้นคว้าได้ให้กับสาธารณชน เพื่อแก้ปัญหาให้กับสังคม (อุทัย ดุลยเกษม, 2538 อ้างถึงใน สินีนาฏ บุญช่วย, 2541) และยังเป็นเรื่องของการสร้างคน (ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน, 2526) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินการหลายประการ ซึ่ง อรุณ ภาณุพงษ์ (2532 อ้างถึงใน สินีนาฏ บุญช่วย, 2541) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาว่ามีสิ่งที่สำคัญ 2 ด้าน คือ 1) เพื่อเพิ่มพูนหรือขยายมิติในทางปัญญาเพื่อสนองธรรมชาติของมนุษย์ที่อยากรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ และ 2) นำเอาความรู้

ความคิดนั้นมาใช้ปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ส่วน Bligh (1990) ก็ได้กล่าวในแนวเดียวกันว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อ 1) พัฒนาบุคลิกภาพและอารมณ์ 2) ฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ 3) พัฒนาจิตใจ 4) ให้ความรู้ระดับสูง และ 5) พัฒนาวัฒนธรรมและความเป็นพลเมืองดี และสำหรับ เทียนฉาย กิระนันท์ (2536) ได้กล่าวถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาว่า การอุดมศึกษาควรจะมีกรอบเป้าหมายที่ควรจะทำ 6 ประการ คือ 1) การหาความรู้เข้ามา เป็นการแสวงหาหรือการเสาะหา 2) การระดมและการสะสมความรู้ 3) อุดมศึกษาต้องทำตัวเป็นแหล่งความรู้ 4) สร้างความรู้ใหม่ 5) เผยแพร่ความรู้ที่สะสมไว้ ความรู้ที่สร้างขึ้นใหม่ออกไป เพื่อเป็นประโยชน์ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้ และ 6) ตรวจสอบ ทบทวน พิสูจน์ความรู้

ดังนั้น อาจกล่าวได้โดยสรุปว่า จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา คือ การสร้างสรรค์และจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อสถาบันอุดมศึกษาจะได้ใช้ความเป็นเลิศทางวิชาการ พัฒนาบุคคล และให้บริการทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ของชุมชน สังคมและประเทศชาติ

2.3 ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา

ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามปรัชญาหรือจุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ซึ่ง วิจิตร ศรีสอ้าน (2518 อ้างถึงใน ชัชจรียา ไบลี, 2537) ได้กล่าวถึง สถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเป็นสากลไว้ 3 ประการ คือ

1. มุ่งบุกเบิก แสวงหา บำรุงรักษาและถ่ายทอดความรู้ เพื่อสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ
2. ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งวิทยาการชั้นสูงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อความเจริญของมนุษยชาติ
3. ทำนุบำรุง ส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม

อุไรวรรณ แสงทิรัญ (2532); วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (2532 อ้างถึงใน พิสิฐพล ไกรพิพัฒน์, 2534) และ สิปปนนท์ เกตุทัต (2514 อ้างถึงใน ชัชจรียา ไบลี, 2537) ได้กล่าวว่าสถาบันอุดมศึกษามีภารกิจ 4 ด้าน คือ

1. ถ่ายทอดวิทยาการชั้นสูง คือ แสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และถ่ายทอดวิทยาการไปสู่ผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะและการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสังคม

2.การวิจัย คือ การบุกเบิกเริ่มแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนา ศาสตร์สาขาต่าง ๆ และการพัฒนาคุณภาพของสังคมให้ดีขึ้น

3.การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม คือ การเป็นศูนย์กลางเผยแพร่แลกเปลี่ยนรักษา วัฒนธรรม

4.การบริการทางวิชาการแก่สังคม คือ การเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ สู่ชุมชน

สายหยุด จำปาทอง (2531) ได้วิเคราะห์หลักเด่นของสถาบันอุดมศึกษาสรุปได้

4 ประการ คือ

- 1.มุ่งแสวงหาความรู้ใหม่
- 2.มุ่งผลิตผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง
- 3.มุ่งนำและพัฒนาสังคมมากกว่ารับใช้สังคม
- 4.มุ่งความล้ำลึกและความเป็นเลิศทางวิชาการ

สรุปได้ว่า ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษานั้นครอบคลุมงานใน 4 ด้าน คือ การให้การ ศึกษาวิชาการในระดับสูง ทำการวิจัยเพื่อแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ทำนุบำรุงและเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมและการบริการให้ความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการดำเนินงานตามภารกิจดังกล่าวนี้ แต่ละสถาบันมีความสามารถในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ขนาดของสถาบัน ความเชี่ยวชาญและความถนัดของบุคลากรในสถาบัน เป็นต้น

2.4.มาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่วิชาชีพ ต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ รวมทั้งมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นฐานสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถทางวิชาการ ตลอดจนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ระดับสูงให้กับประเทศต่อไป ซึ่งในระยะที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในประเทศไทย ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับบ้านเมือง และเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาท ในการชี้นำสังคมมาโดยตลอด สังคมทั่วไปได้ให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษาว่า เป็นสถาบันหลักของประเทศที่ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ สามารถพึ่งพาได้เมื่อมีปัญหาต้องการแก้ไข ด้วยวิชาการและปัญญา ความคาดหวังของสังคมและความรับผิดชอบในภารกิจที่มีอยู่ ทำให้สถาบัน อุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญอย่างเต็มที่ที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างครบถ้วนและรักษาความเชื่อมั่น

ศรัทธาของสังคมให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาประกอบด้วย (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2541)

มาตรฐานที่ 1 ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษาพึงกำหนด ปรัชญา ปณิธานและวัตถุประสงค์ของสถาบันให้สอดคล้องกับภารกิจหลักของสถาบันและมีแผนดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อให้บรรลุปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

มาตรฐานที่ 2 การเรียนการสอน

สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีความพร้อมเกี่ยวกับหลักสูตร อาจารย์ กระบวนการเรียนการสอน นักศึกษาและปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 3 กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาพึงกำหนดแผนงานและโครงการในการพัฒนานิสิตนักศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเจริญอกงามในด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้อง

มาตรฐานที่ 4 การวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาพึงกำหนดนโยบายและแผนงานในการสนับสนุน และส่งเสริมงานวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาการเรียนการสอนและการพัฒนาประเทศ

มาตรฐานที่ 5 การบริการทางวิชาการแก่สังคม

สถาบันอุดมศึกษาพึงกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงาน และการดำเนินงานเพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

มาตรฐานที่ 6 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สถาบันอุดมศึกษาพึงกำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และแผนงานที่กำหนดไว้

มาตรฐานที่ 7 การบริหารและการจัดการ

สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดวางระบบบริหารที่มีความคล่องตัว มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนระบบ มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ในการบริหารมาใช้ มีโครงสร้างและระบบที่สนับสนุนภารกิจหลัก ซึ่งได้แก่ การสอน การวิจัยและการบริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

มาตรฐานที่ 8 การเงินและงบประมาณ

สถาบันอุดมศึกษาพึงระดมทรัพยากรการเงินจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบัน มีการจัดสรรงบประมาณ ประเมินผลการใช้งบประมาณและตรวจสอบการเงินและงบประมาณอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 9 ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

สถาบันอุดมศึกษาพึงพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถาบัน

ตอนที่ 3 บทบาทของสถาบันราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่น

ก่อนการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “บทบาท” เสียก่อน ซึ่ง งามพิศ สัตย์สงวน (2538) ได้กล่าวว่า บทบาท คือ การกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ โดยที่สถานภาพเป็นตำแหน่ง และมักจะเป็นของคู่กันกับบทบาท คือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วย (แต่ไม่เสมอไป) นอกจากนี้ “บทบาท” คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ Dighton (1971) ได้กล่าวถึง “บทบาท” ว่า เป็นพฤติกรรมของบุคคลในสังคม โดยที่พฤติกรรมนั้นอาจแตกต่างกันเมื่อมีความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ และบรรทัดฐานความคาดหวังของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และ Biddle (1979) ก็ได้ให้ความหมายของ “บทบาท” ว่า เป็นพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในบริบทที่เกี่ยวข้อง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในบริบทที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบทบาทของสถาบันอุดมศึกษานั้นก็เช่นกัน คือ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษาตามภารกิจ 4 ด้าน คือ ด้านการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สถาบันราชภัฏในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องดำเนินการตามภารกิจดังกล่าว ประกอบกับพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7 ได้กำหนดให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการ

วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู จึงต้องตระหนักและดำเนินภารกิจตามหลักบูรณาการ ดังนี้ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539)

1. การบูรณาการในเรื่องความรู้ สถาบันราชภัฏต้องมีความรู้ทั้งในระดับสากลและความรู้ในระดับท้องถิ่นและจังหวัดต้องประยุกต์เอาความรู้ในระดับสากลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมในระดับท้องถิ่นให้ได้ ซึ่งการจะเป็นลักษณะเช่นนี้ได้หมายถึงจะต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในระดับสากลให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ให้สอดคล้องกับโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกันก็ต้องศึกษาความรู้หรือสภาพการณ์ที่เกิดในท้องถิ่นอย่างเข้าใจถ่องแท้ และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ต้องปรับประยุกต์เอาความรู้ระดับสากลนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นให้ได้ เช่น ถ้าสถาบันเปิดโปรแกรมด้านเทคโนโลยี การเกษตร อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาที่เรียนก็ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคทางด้านการเกษตรหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่น่ามาใช้ทางด้านการเกษตรเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็ต้องมีข้อมูลท้องถิ่น เช่น สภาพดิน อากาศ น้ำ ปัญหา อุปสรรคของท้องถิ่น ทางด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีความรู้และทราบสภาพของท้องถิ่นแล้ว ที่สำคัญจะต้องนำความรู้ที่เรียนมานี้ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งในด้านของการแก้ปัญหาที่มีอยู่ การพัฒนาสภาวะการด้านการเกษตรให้ก้าวหน้า อันจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น สามารถจะประกอบอาชีพด้านการเกษตร บริหารจัดการสภาวะแวดล้อมด้านการเกษตรได้ดีขึ้น คนในท้องถิ่นได้มองเห็นผลสำเร็จ เกิดความคิด ทศนคติที่ดี สนใจเข้าเรียนมากขึ้น เป็นต้น ถ้าสถาบันเปิดโปรแกรมด้านการท่องเที่ยวก็หมายความว่า คณาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาผู้เรียนได้เรียนรู้หลัก ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระดับสากล ขณะเดียวกันก็เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น เครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งสนับสนุนการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เช่น สถานที่พักในจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ยานพาหนะ การเดินทาง แหล่งอาหาร ของที่ระลึกและสามารถนำหลักความรู้สากลมาเชื่อมโยงกับท้องถิ่นให้ได้ ทำให้ผู้มาท่องเที่ยวในเขต บริการของสถาบันราชภัฏนี้ถึงสถาบันราชภัฏเป็นสิ่งแรก เพราะมีทั้งข้อมูล ความรู้และการบริการที่มี เครือข่ายและสนองความต้องการได้เบ็ดเสร็จ เป็นต้น ถ้าเปิดโปรแกรมด้านการศึกษา ก็หมายความว่า ได้เรียนแนวคิด ทฤษฎีวิชาการต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนการสอน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสิ่งใหม่ ๆ ที่ค้นพบ ขณะเดียวกันก็ต้องออกสำรวจและสัมผัสสภาพข้อเท็จจริงของโรงเรียนในเขตบริการ สามารถรับรู้สภาพปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ แล้วนำทั้ง 2 ส่วนมาเชื่อมโยงเพื่อการแก้ปัญหาการศึกษาที่ ดำรงอยู่ในท้องถิ่นที่เป็นเขตบริการให้ได้ เป็นต้น

2. การบูรณาการในเรื่องภารกิจเข้าด้วยกัน ตั้งแต่การวิจัย การสอน การบริการทาง วิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพราะภารกิจเหล่านี้มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อย่างแยกไม่ออก เช่น ผลงานที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในท้องถิ่นก็นำมาใช้ในการเรียนการสอน

ให้กับนักศึกษา ขณะเดียวกันก็นำมาเผยแพร่ให้กับประชาชนคนทั่วไปได้ด้วย และสิ่งที่เราศึกษาค้นคว้า ควรเป็นเรื่องใกล้ตัว ให้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมได้ เช่น โปรแกรมด้านเทคโนโลยีการเกษตร ศึกษา วิเคราะห์ดิน ก็ใช้สภาพท้องถิ่นมาศึกษาวิเคราะห์และสามารถบอกได้ว่า ดินตำบลไหน เขตไหน สภาพเป็นอย่างไร เหมาะที่จะปลูกพืชอะไร จะปรับปรุงบำรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไร ความรู้ ความคิดเห็น เหล่านี้ก็ใช้ในการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาด้วย นักศึกษาได้เรียนก็มีความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง เมื่อจบออกไปก็นำไปใช้ได้ผล ขณะเดียวกันยังเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไป อันเป็นการบริการทางวิชาการให้กับ สังคมอีกด้วย

3.การบูรณาการในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งหมายถึง การระดมสรรพกำลังทั้ง นักคิด นักปฏิบัติที่มาจากหลากหลายและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มารวมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการ ปฏิบัติภารกิจในทุกด้านของสถาบัน ตลอดจนการประสานเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กรใน ท้องถิ่น เพื่อการเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ การสนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านต่อการ ปฏิบัติภารกิจของสถาบัน และการจัดทำให้สถาบันเป็นศูนย์กลางในด้านข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับวิชาการอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการให้กับ สังคมและการพัฒนาทางวัฒนธรรมด้วย

4.การผลิตและการพัฒนาวิชาชีพครู สถาบันราชภัฏจักต้องเป็นสถาบันหลักที่ดูแลการ ฝึกหัดครูทั้งระบบ โดยประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูทุกระดับและองค์กรใน ท้องถิ่น สถาบันจะต้องดูแลกระบวนการผลิตให้เกิดคุณภาพอย่างเข้มข้น ประสานกับหน่วยงานอื่นเพื่อ การใช้และการพัฒนา โดยเฉพาะหน่วยงานหลักในท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ใช้ครูส่วนใหญ่ อันได้แก่ สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด โดยการเชื่อมโยงประสานให้ครูทุกระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่เก่ง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต ขณะเดียวกันคณาจารย์และ นักศึกษาต้องมีโอกาสได้ลงสัมผัสกับพื้นที่ สภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เพื่อที่จะได้ ปรับประยุกต์เอาทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติให้ได้ เพราะเมื่อจบแล้วสภาพการณ์ที่พบจะไม่หนีไปจาก ข้อเท็จจริงเหล่านี้ ภารกิจในเรื่องของการอบรมและพัฒนาครูประจำการจะต้องเป็นภารกิจสำคัญที่ สถาบันราชภัฏดำเนินการควบคู่ไปกับการผลิตด้วย

แนวทางการบริหารและการจัดการ

1.สถาบันมีความเป็นเอกภาพในนโยบาย โดยที่ระบบสถาบันราชภัฏมีความสำคัญยิ่ง ต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ และมีปรัชญาร่วมกันในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น ซึ่งสถาบันแต่ละแห่งจะต้องมีอิสระ สามารถดำเนินการกิจได้คล่องตัว เหมาะสม สอดคล้องกับ ปัญหาความต้องการของท้องถิ่น พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏจึงกำหนดให้คณะกรรมการสภาสถาบัน

ราชภัฏ (คสส.) มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และพิจารณาให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาการศึกษาของสถาบัน โดยในทางปฏิบัตินโยบายของคณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏต้องกำหนดขึ้นจากปัญหาความต้องการทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ด้วยการให้ทุกสถาบันมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนี้อย่างแท้จริง และในส่วนแผนพัฒนาการศึกษาของสถาบันก็ต้องสนองตอบต่อนโยบายและสภาพท้องถิ่นเฉพาะของสถาบันด้วย

2. สถาบันราชภัฏมีความอิสระ มีความคล่องตัว และมีการกระจายอำนาจในการบริหาร และการจัดการ โดยสถาบันราชภัฏแต่ละแห่งมีสภาประจำสถาบัน (สปส.) เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สถาบันราชภัฏมีความอิสระและคล่องตัวทั้งในด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบัน และการอนุมัติหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตลอดจนการอนุมัติการให้ปริญญาแก่ผู้สำเร็จการศึกษา ส่วนในด้านการบริหารและการจัดการได้กระจายอำนาจไปสู่สถาบันราชภัฏแต่ละแห่ง โดยมีอธิการบดี เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานทั้งปวงของสถาบัน

3. สถาบันราชภัฏเปิดโอกาสให้บุคคลทั้งในสถาบันและในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการ โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบริหารจัดการอาจอยู่ในคณะกรรมการ เพื่อความเห็นพ้องและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เช่น คณะกรรมการบริหารสถาบัน คณะกรรมการบริหารโปรแกรมวิชา เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจในการบริหารและการจัดการของสถาบันราชภัฏ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันราชภัฏในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 8

ภารกิจด้านการจัดการศึกษา

1. สนับสนุนให้มีการศึกษาในสาขาวิชาที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สภาพความต้องการของท้องถิ่น และความชำนาญของสถาบัน เพื่อมุ่งสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพสูง ทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการ

2. สนับสนุนให้มีระบบหรือวิธีการจัดการศึกษา หรือการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อสนองความแตกต่างของผู้เรียน และความแตกต่างของลักษณะวิชา

3. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีความรู้คู่คุณธรรม และนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

4. สนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรและชุมชนทั้งในระดับการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติ

ภารกิจด้านการวิจัย

1. เร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในด้านการวิจัย ให้สามารถสร้างและผสมผสานองค์ความรู้สากล เทคโนโลยีและภูมิปัญญาไทย เพื่อปรับปรุงระบบบริหาร ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น

2. มุ่งการวิจัยเพื่อกำหนดแนวนโยบาย การวางแผนและการตัดสินใจในการบริหารสถาบัน รวมทั้งการวิจัยเพื่อปฏิบัติงานตามภารกิจของสถาบันในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการศึกษา การฝึกอบรม การบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

3. ส่งเสริมให้ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน พัฒนาองค์ความรู้ และการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน โดยจะต้องบูรณาการการวิจัยให้สอดคล้องกับภารกิจดังกล่าว

4. ส่งเสริมให้อาจารย์ได้ศึกษาหาความรู้และวิจัย โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน

ภารกิจด้านการบริการวิชาการ

1. ขยายขอบเขตและรูปแบบของการบริการทางวิชาการให้มีความหลากหลายโดยอาศัยกิจกรรมการศึกษา การวิเคราะห์และวิจัยสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้เป็นกระบวนการศึกษาแบบตลอดชีวิตในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2. แสวงหาความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อการบริการทางวิชาการ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการทั้งในส่วนของการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ภารกิจด้านการปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี

มุ่งเน้นให้สถาบันบูรณาการ การปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ในกระบวนการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหารจัดการสถาบัน เพื่อพัฒนาสถาบันและตอบสนองปัญหาความต้องการของท้องถิ่น

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ อันได้แก่ การศึกษาวิจัย การอนุรักษ์ การพัฒนา การส่งเสริม และการแลกเปลี่ยนเนื้อหาสาระทางวัฒนธรรม ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับคนและภูมิปัญญา ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตไทย ทั้งนี้โดยบูรณาการกระบวนการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน

2.ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิถีคิด วิถีรู้สึก วิถีแสดงออก ระบบความหมาย และคุณค่า อันจะนำไปสู่การเลือกสรรและการตัดสินใจ เพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในสถาบันและชุมชน โดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนและกระบวนการพัฒนาคนรุ่นใหม่

ภารกิจด้านการผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู

1.ระดมทรัพยากรทั้งมวล คณาจารย์ทุกสาขาวิชา สิ่งอำนวยความสะดวก นานาประการของสถาบันและในชุมชนให้มีส่วนร่วมและเป็นเครือข่ายสำคัญในการผลิตครู ส่งเสริม วิทยฐานะครูและปฏิรูปการฝึกหัดครูให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.ให้มีการปฏิรูปการฝึกหัดครู ทั้งในกระบวนการสรรหา การพัฒนาหลักสูตรการเรียน การสอน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อพัฒนานักศึกษาคูและผู้ประกอบวิชาชีพครู

3.มุ่งผลิตและปฏิรูปการผลิตครูสาขาขาดแคลน

4.ส่งเสริมการเปิดบัณฑิตศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและชี้แนะแนวทางการศึกษาของ ท้องถิ่นเป็นสำคัญ

5.มุ่งผลิตและพัฒนาครูที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการสอนให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีคุณธรรม จิตสำนึกในความเป็นครู รับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นแบบอย่างที่ดี ใฝ่รู้ มุ่งพัฒนาตนเอง รักความเป็นอิสระและเคารพในสิทธิมนุษยชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พื้นที่ อนุรักษ์ และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

6.ส่งเสริมการศึกษา การอบรมแก่บุคลากรทางการศึกษาและครูประจำการในลักษณะ ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและ องค์กรเอกชนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญยิ่งขึ้น

ภารกิจด้านการบริหาร

1.ส่งเสริมให้สถาบันมีระบบการบริหารที่ทันสมัยและเป็นสากล มีประสิทธิภาพ เอื้อต่อ การเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

2.ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรการบริหารของสถาบันมีความเป็นอิสระเกิดความ คล่องตัว และเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

3.ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เป็นพื้นฐานในการบริหารและการดำเนินงาน

4.ส่งเสริมและสนับสนุนการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารและการ จัดการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคม

5. สนับสนุนสถาบัน พัฒนาระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้บุคคลมีภาวะรับผิดชอบที่ชัดเจนตรวจสอบได้

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันมีระบบงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัว และมีการนำระบบกองทุนเข้ามาเสริมในเรื่องการบริหารจัดการสถาบันและมีลักษณะพึ่งพาตนเอง

7. ส่งเสริมให้มีการประเมินสถาบันอย่างมีระบบ ทั้งจากองค์กรภายในและองค์กรภายนอกสถาบัน

ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภารกิจและบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา

เบญจวรรณ อารีสมาน (2524) ได้ศึกษา “บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยขอนแก่น” พบว่า มหาวิทยาลัยได้ทำหน้าที่และบทบาทของมหาวิทยาลัยภูมิภาคตามวัตถุประสงค์ คือ ให้โอกาสแก่คนในภาคเข้าศึกษาได้มากที่สุด โดยมีนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงร้อยละ 60 ของนักศึกษาทั้งหมด ส่วนด้านการสอนนั้น มหาวิทยาลัยได้เปิดสอนในสาขาที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของภาคนี้ และบัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะทำงานอยู่ในภาคมากขึ้น เว้นแต่บัณฑิตทางวิศวกรรมศาสตร์ซึ่งการผลิตยังไม่สอดคล้องกับนโยบายด้านเศรษฐกิจ เพราะบัณฑิตส่วนมากยังทำงานอยู่ที่กรุงเทพมหานครและภาคกลาง แต่ในอนาคตเมื่อมีการนำทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่เริ่มค้นพบมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นแล้ว บัณฑิตทางด้านนี้ก็จะมีความจำเป็นต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังทำหน้าที่เป็นศูนย์วิชาการของภาค โดยดำเนินงานศึกษา วิจัย และให้บริการชุมชนได้ตรงกับปัญหาและความต้องการของภาคนี้ แต่งานทางด้านบริการชุมชนยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าให้บริการไว้มากน้อยเพียงใด

วิไลลักษณ์ อีสรมงคลพันธุ์ (2532) ได้ศึกษา เรื่อง “ภารกิจวิทยาลัยเอกชนระหว่างปี พ.ศ.2513 - 2530 ” พบว่า วิทยาลัยเอกชนได้ดำเนินการกิจด้านการเรียนการสอนและผลิตบัณฑิตสำคัญเป็นอันดับแรก และในปัจจุบันมีการดำเนินการทำกิจกรรมในภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ มีการดำเนินการจัดกิจกรรมด้านกิจกรรมเสริมการผลิตบัณฑิต โดยมีรูปแบบการดำเนินการที่แตกต่างกัน แต่โดยภาพรวมแล้วพบว่า มีกิจกรรมที่จัดดำเนินการมากที่สุด คือ กิจกรรมทางวิชาการในรูปแบบการเชิญอาจารย์พิเศษที่มีคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย ภาพรวมของวิทยาลัยเอกชนในการดำเนินกิจกรรมด้านวิจัยมากที่สุด คือ ประเภทวิจัยสถาบัน ส่วนสาขาวิชาของงานวิจัยที่วิทยาลัยเอกชนดำเนินการทำมากที่สุด คือ สาขาสังคมศาสตร์ กิจกรรมด้านบริการวิชาการแก่สังคม วิทยาลัยเอกชนดำเนินการทำ

มากที่สุด คือ รูปแบบการฝึกอบรมและรูปแบบการจัดพิมพ์เอกสาร ตำรา แจกผู้มารับบริการ เมื่อจำแนกตามสาขาวิชาพบว่า วิทยาลัยเอกชนดำเนินการจัดมากที่สุดคือ สาขาสังคมศาสตร์ ส่วนกิจกรรมด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยเอกชนดำเนินการทำกิจกรรมมากที่สุดคือ ประเภท ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา ศิลปวัฒนธรรมและศาสนา รูปแบบที่จัดมากที่สุด คือ รูปแบบจัดงานประเพณี ส่วนอุปสรรคและปัญหาของวิทยาลัยเอกชนในการดำเนินการทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีปัญหาเหมือนกัน คือ การขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณ

อาลิน ภวนะวิเชียร (2533) ได้ศึกษาถึง “สถานภาพและบทบาทของมหาวิทยาลัย ศรีปทุม” พบว่า มหาวิทยาลัยศรีปทุมมีบทบาททางการสอนและการผลิตบัณฑิตเป็นสำคัญ การบริการ ทางวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ และการวิจัยเป็นอันดับรองตามลำดับ ส่วนแนวโน้มของมหาวิทยาลัยศรีปทุมนั้น มีแนวโน้มและทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนามหาวิทยาลัย ด้านการสอนและการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยได้กำหนดไว้เป็นโครงการและแผนงานที่มหาวิทยาลัยศรีปทุมจะดำเนินการ ในช่วง 5 ปี (2530 - 2534) ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพให้ได้มาตรฐานการเป็นมหาวิทยาลัยตาม หลักสากล

ปานทิพย์ ผดุงศิลป์ (2534) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ “ภารกิจของสถาบันเทคโนโลยี ราชมนัก” โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ ที่มีต่อการปฏิบัติภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ ผลิตบัณฑิต วิจัย บริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งพบว่า สถาบัน ฯ เน้นการจัด การเรียนการสอนเป็นสำคัญ ในด้านการวิจัย สถาบัน ฯ มีการวิจัยในสาขาเกษตรศาสตร์มากที่สุดและ ผลของการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ด้านการบริการสังคม สถาบัน ฯ มุ่งเน้นการบริการทาง วิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในรูปแบบของการสอน การอบรมและโครงการอันเนื่องมาจากพระราช ดำริ ส่วนภารกิจด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่สถาบัน ฯ จัดทำมากที่สุดคือ กิจกรรมประเภทส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา ศิลปวัฒนธรรมและศาสนาในรูปแบบของการจัดงานประเพณี จัดประกวดและแข่งขัน อุปสรรคและปัญหาของสถาบัน ฯ ในการดำเนินการ พบว่า มีปัญหาเหมือนกันคือ ระบบโครงสร้าง และการบริหารงานของสถาบัน ฯ ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลน บุคลากรที่สนใจในกิจกรรมต่าง ๆ และข้อจำกัดในเรื่องของอาคารสถานที่

สินีนาน บุญช่วย (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์” พบว่า นโยบายของมหาวิทยาลัยในด้านการสอน คือ การผลิตบัณฑิตในระดับ ปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา และการขยายโอกาสทางการศึกษา ในด้านการวิจัย คือ เน้นการวิจัย

แบบมีทิศทางและสนับสนุนให้บัณฑิตศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนางานวิจัย ในด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม คือ การให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ และการให้บริการที่สัมพันธ์กับการวิจัย ในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม คือ การศึกษาค้นคว้า วิจัยทางศิลปวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ นั้น พบว่า บทบาทด้านการสอน คือ ผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี โดยเน้นในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในด้านการวิจัย คือ เน้นการวิจัยแบบมีทิศทาง ในด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม คือ การให้บริการในรูปแบบของการให้เปล่า การให้บริการแบบไม่หวังผลกำไร และในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น คือ การจัดกิจกรรมในด้านการอบรม การจัดนิทรรศการ ส่วนกิจกรรมการวิจัยยังมีน้อย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาตามภารกิจทั้ง 4 ด้านนั้น พบว่า สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการดำเนินงานด้านการสอนและการผลิตบัณฑิตเป็นสำคัญ และด้านการวิจัยเป็นอันดับรอง ส่วนงานด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมนั้นจะทำในรูปของการอบรม ประชุม หรือจัดทำเอกสาร ตำรา เป็นต้น และสำหรับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น จะเป็นการดำเนินงานในรูปของการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู ในรูปของการจัดงาน ประเพณี การจัดประกวดและการแข่งขัน